

Naturolyckor och katastroffond

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet 28 motionsyrkanden som rör frågor om nationell strategi mot naturolyckor, myndighetsansvar för klimatanpassning och förebyggande av naturolyckor, vattennivåer i Vänern och Mälaren, ekonomisk kompensation vid naturolyckor, förhandlingsman, dammsäkerhet samt vattenförsörjning och avloppshantering, vilka väcktes under allmänna motionstiden under 2008/09 års riksmöte och 2009/10 års riksmöte.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Utskottets överväganden	6
Nationell strategi mot naturolyckor	6
Myndighetsansvar för klimatanpassning	8
Vattennivåer i Vänern och Mälaren	10
Ekonomisk kompensation vid naturolyckor	13
Förhandlingsman	15
Dammsäkerhet	16
Säker vattenförsörjning och avloppshantering	17
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	20
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	20
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009	22

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Nationell strategi mot naturolyckor

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö283 av Ann-Kristine Johansson m.fl. (s),

2008/09:Fö290 av Tommy Ternemar m.fl. (s),

2009/10:Fö227 av Ann-Kristine Johansson m.fl. (s) och

2009/10:Fö233 av Tommy Ternemar m.fl. (s).

2. Myndighetsansvar för klimatanpassning

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fö289 av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) yrkandena 1, 7 och 59–61.

3. Vattennivåer i Vänern och Mälaren

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö203 av Sten Bergheden (m),

2008/09:Fö248 av Monica Green m.fl. (s),

2008/09:Fö256 av Berit Högman m.fl. (s),

2008/09:Fö258 av Christina Axelsson och Björn von Sydow (båda s),

2008/09:Fö289 av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) yrkande 25,

2009/10:Fö201 av Sten Bergheden (m),

2009/10:Fö204 av Holger Gustafsson (kd),

2009/10:Fö208 av Berit Högman m.fl. (s),

2009/10:Fö237 av Lars Tysklind (fp) och

2009/10:T426 av Lars Ohly m.fl. (v) yrkande 83.

4. Ekonomisk kompensation vid naturolyckor

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö209 av Sten Bergheden (m),

2008/09:Fö215 av Bertil Kjellberg (m),

2008/09:Fö284 av Lars Gustafsson m.fl. (kd) och

2008/09:Fö289 av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) yrkande 20.

5. Förhandlingsman

Riksdagen avslår motion

2008/09:Fö289 av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) yrkandena 9 och 10.

6. Dammsäkerhet

Riksdagen avslår motionerna

2008/09:Fö289 av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) yrkande 33 och

2009/10:Fö232 av Marie Nordén och Berit Andnor (båda s).

7. Säker vattenförsörjning och avloppshantering

Riksdagen avslår motion

2009/10:Fö202 av Phia Andersson (s).

Stockholm den 9 februari 2010

På försvarsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Rolf Gunnarsson (m), Karin Enström (m), Nils Oskar Nilsson (m), Staffan Danielsson (c), Michael Hagberg (s), Allan Widman (fp), Peter Jeppsson (s), Isabella Jernbeck (m), Åsa Lindestam (s), Else-Marie Lindgren (kd), Rolf K Nilsson (m), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Kjell Eldensjö (kd), Peter Rådberg (mp) och Mats Berglind (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet 28 motionsyrkanden som rör frågor om nationell strategi mot naturolyckor, myndighetsansvar för klimatanpassning och förebyggande av naturolyckor, vattennivåer i Vänern och Mälaren, ekonomisk kompensation vid naturolyckor, förhandlingsman, dammsäkerhet samt säker vattenförsörjning och avloppshantering, vilka väcktes under allmänna motionstiden under 2008/09 års riksmöte och 2009/10 års riksmöte.

Utskottets överväganden

Nationell strategi mot naturolyckor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår fyra motionsyrkanden om behov av en nationell strategi mot naturolyckor.

Motionerna

I *motion 2008/09:Fö283* av Ann-Kristine Johansson m.fl. (s) och i liknande ordalag i *motion 2009/10:Fö227* av Ann-Kristine Johansson m.fl. (s) framhålls att antalet naturolyckor i Sverige har fördubblats de senaste tio åren och att allt talar för att antalet naturolyckor kan komma att bli fler i framtiden. Motionärerna efterfrågar en nationell strategi med handlingsplan för att förutse och förebygga klimatrelaterade naturolyckor i Sverige. Den behövs för att (1) anpassa befintliga byggnader, infrastruktur och samhällsstruktur till stora vattenflöden och högre vattennivåer, (2) anpassa samhällsplaneringen och dimensionera nya byggkonstruktioner för nya klimatförhållanden. Stora värden står på spel. Motionärerna anför att regeringen skyndsamt bör ta initiativ till en sådan nationell strategi.

I *motion 2008/09:Fö290* och i huvudsak liknande ordalag i *motion 2009/10:Fö233* av Tommy Ternemar m.fl. (s) påpekas att naturolyckor med koppling till klimatförändringar har blivit allt vanligare. Sverige måste därför utforma en samlad strategi för att klara kommande naturolyckor. Både FN och EU har tagit fram dokument som fastslår vikten av att arbeta förebyggande. En samlad strategi bör innehålla analys av hot och risker, prioritering av åtgärder, planering för förebyggande och skadebegränsande åtgärder samt planering för hantering av naturolyckor. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bör få en viktig roll som nationell samordnande instans. Forskning och kompetensförsörjning utgör viktiga element i en långsiktig strategi. På grund av de speciella geologiska och klimatologiska förhållandena i Norden är det viktigt att forskning inom dessa områden bedrivs i Sverige. En effektiv samverkan och samordning mellan högskolor, institut, olika vetenskaper m.m. är av största vikt för att skapa en god beredskap.

Utskottets ställningstagande

Vad gäller nationell strategi och handlingsplan ska Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i samverkan med berörda myndigheter och organisationer genom en nationell plattform förbättra samordningen av arbetet med att förebygga och mildra effekterna av naturolyckor i Sverige.

De samverkande myndigheterna och organisationerna har inom ramen för denna plattform fastställt en gemensam inriktning med mål och handlingsplan.

Regeringens bedömning i budgetpropositionen för 2010 är att förmågan att förebygga olyckor och minimera konsekvenser av inträffade olyckor har stärkts genom MSB:s (tidigare SRV:s) och andra myndigheters arbete. Samordningen på lokal, regional och nationell nivå för att förebygga och mildra effekterna av naturolyckor har förbättrats genom den nationella plattformen. I propositionen framhålls vidare att verksamheten för MSB bör inriktas på att utveckla det tvärspektoriella perspektivet för att snabbt kunna ta den stödjande rollen före, under och efter en kris (vilket också formuleras i 2010 års regleringsbrev för MSB). Att hålla samman det nationella informationssäkerhetsarbetet för samhällsviktiga verksamheter och tydliggöra olika aktörers ansvar inom området blir en viktig uppgift för MSB (prop. 2009/10:1 utg.omr. 6).

Vad gäller anpassning av byggnader och samhällsplanering till klimatförändringar tydliggjordes – genom de ändringar i plan- och bygglagen som trädde i kraft den 1 januari 2008 – att planläggning och lokalisering ska ske med hänsyn till risker för olyckor, översvämningar och erosion. Länsstyrelsen har en uttrycklig skyldighet att bevaka att så sker vid både översiktsplanering och detaljplanläggning. I budgetproposition 2009/10:1 utgiftsområde 6 betonas att vid beslut om lokalisering av bebyggelse, vid planering och vid bygglovgivning har kommuner ett ansvar att bedöma risk för t.ex. översvämning och säkerställa att, om bygglov ges, denna risk minimeras.

I lagrådsremissen *En enklare plan- och bygglag* markeras (genom ett tillägg i 2 kapitlet om allmänna och enskilda intressen) att klimataspekterna bör beaktas vid de bedömningar som kommunen gör i sin planläggning och prövning samt vägas mot andra allmänna och enskilda intressen i det enskilda fallet. Länsstyrelsen ska ges ett uttryckligt ansvar att verka för att lokaliseringen av bebyggelse inte blir olämplig med hänsyn till risken för översvämning och erosion.

Boverket har – på regeringens uppdrag – i rapporten *Bygg för morgondagens klimat* (Boverket, maj 2009) redovisat exempel och metoder för hur planering och byggande kan anpassas för att förebygga, undvika och minimera negativa effekter av klimatförändringar. Boverket har även utrett hur samhällsplanering kan fungera som styrmedel för en minskad klimatpåverkan. Utskottet har av Miljödepartementet erfarit att uppdraget har slutförts och att rapporten *Planer som styrmedel för att minska samhällets klimatpåverkan* kommer att beredas.

Beträffande behovet av forskningsinsatser och kunskapsutveckling betonas i proposition 2008/09:50 *Ett lyft för forskning och innovation* att arbetet för att minska samhällets klimatpåverkan är en övergripande prioritering. Satsningar behövs på klimatrelaterad forskning för att utveckla klimatmodeller, kartlägga flöden av växthusgaser och forska om effekter

på biologisk mångfald för att öka förståelsen för vad som egentligen sker i samband med förändringar i klimatet. Satsningar inom forskning om säkerhet och krisberedskap innebär anslagsökningar på totalt 40 miljoner kronor under perioden 2010–2012.¹ I budgetpropositionen för 2010 presenteras hur dessa medel ska fördelas under treårsperioden.² Regeringen gör bedömningen att en utökad forskning inom detta område kommer att ge ett bättre underlag för att göra riskbedömningar, prioritera åtgärdsarbetet, utveckla åtgärdsplaner och trygga samhället på nationell, regional och lokal nivå inför dessa förändringar. Det betonas att forskningen måste vara utpräglat tvär- och mångvetenskaplig för att kunna hantera olika aspekter i samhället (prop. 2008/09:50).

Med det ovan anförda anser utskottet att det inte finns någon anledning för riksdagen att nu vidta någon åtgärd. Därmed avstyrks motionerna 2008/09:Fö283, 2008/09:Fö290, 2009/10:Fö227 och 2009/10:Fö233.

Myndighetsansvar för klimatanpassning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår fem motionsyrkanden om myndighetsansvar för klimatanpassningsåtgärder inom eget ansvarsområde.

Motionen

I *kommittémotion 2008/09:Fö289* av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) anføres att samtliga sektorsmyndigheter som berörs av de uppdrag som Klimat- och sårbarhetsutredningen föreslagit bör få ett tydligt ansvar för anpassningen till ett ändrat klimat inom sitt eget ansvarsområde. Ansvaret omfattar både risken för extremhändelser och kontinuerliga klimatförändringar. MSB, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Naturvårdsverket, Statens geotekniska institut (SGI) och Boverket bör dessutom få ett uttalat ansvar att bistå länsstyrelserna i deras arbete med klimatanpassning (yrkande 1).

Motionärerna menar att MSB bör få i uppdrag att – efter samråd med SGI, SMHI och Sveriges Kommuner och Lansting (SKL) – ta fram kriterier för ett klimat- och sårbarhetsanslag. Dessa kriterier bör skrivas in i MSB:s regleringsbrev (yrkande 7).

Motionärerna framhåller vidare att MSB bör

¹ Utgiftsområde 16, anslag 9:2 för forskning och forskarutbildning till vissa universitet och högskolor samt anslaget för forskning och utveckling till Verket för innovationssystem.

² Se proposition 2009/10:1 Utgiftsområde 16, tabell 4.4: Fördelning av strategiska medel 2010 och beräknad fördelning 2011 och 2012.

- få fortsatt uppdrag att översiktligt kartera översvämningsrisker och stabilitetsförhållanden med hänsyn till risk för ras och skred i bebyggda områden och med hänsyn till klimatförändringar (yrkande 59)
- klargöra behovet av översyn av redan utförda karteringar med beaktande av förändringar i klimatet och genomföra påkallade kompletteringar (yrkande 60)
- få i uppdrag att kartlägga risker för stranderosion i bebyggda områden i samarbete med SIG; kartorna ska vara allmänt och kostnadsfritt tillgängliga och i digital form (yrkande 61).

Utskottets ställningstagande

I klimatproposition 2008/09:162 framhåller regeringen att arbetet med anpassning till ett förändrat klimat behöver stärkas och koordineras på såväl central som regional nivå. Detta arbete måste genomsyra hela samhället och integreras i sektorsansvaret. Den svenska samhällsstrukturen med myndigheter som genomförare av politiken gör det lämpligt att fördela specifika uppdrag gällande klimatanpassning till de myndigheter som närmast berörs. Utskottet har inhämtat från Miljödepartementet att frågan om en översyn och konkretisering av myndighetsinstruktioner med bäring på anpassningsåtgärder med anledning av klimatförändringarna är föremål för departementets uppmärksamhet.

Vad gäller MSB:s ansvar för karteringar framhåller regeringen i klimatpropositionen att MSB har tagit över Statens räddningsverks uppgifter när det gäller översvämningar, ras och skred. Myndigheten har fortsatt uppdrag att översiktligt kartera översvämningsrisker och stabilitetsförhållanden beträffande ras och skred i bebyggda områden samt med hänsyn till klimatförändringar. I propositionen anförs att behovet av översyn av redan utförda karteringar med beaktande av förändringar i klimatet bör klargöras och eventuella kompletteringar utföras. Utskottet har inhämtat från MSB att myndigheten väntar på uppdraget att göra en översyn av redan utförda karteringar.

I Boverkets rapport *Bygg för morgondagens klimat* (2009) redogörs för karteringar och vilken myndighet som utför vad.³ Översvämningsdirektivet innehåller krav på att karteringarna av vattendragen tar hänsyn till klimatförändringarna och att riskanalyser, riskvärdering och åtgärder för att reducera översvämningsrisker arbetas fram för olika avrinningsområden. Utskottet har av Försvarsdepartementet inhämtat att översvämningsdirektivet är implementerat såtillvida att regelverk har utarbetats och ändring införts i MSB:s instruktion. Arbetet med att ta fram föreskrifter pågår för närvarande inom MSB.

MSB har regeringens uppdrag att stödja kommuner och länsstyrelser med översiktliga kartläggningar av markens stabilitet i bebyggda områden där det finns förutsättningar för jordrörelser. Syftet är att identifiera

³ Bygg för morgondagens klimat, Boverket 2009, s. 33–35.

bebyggda områden som översiktligt inte kan klassas som stabila. MSB ska framställa två olika typer av stabilitetskarteringar, dels i finkorniga jordar, dvs. slänter i ler- och siltområden, dels i morän och grova jordar, dvs. raviner och grov sedimentjord. Utskottet har inhämtat från MSB att medel för detta uppdrag ännu inte har tilldelats myndigheten.

SGI har i begränsade områden sammanställt skredriskanalyser i Götaålv-dalen. SGI har fått i uppdrag av regeringen att under 2009–2011 klargöra stabilitetsförhållandena längs hela Göta älv för att kunna möta klimatförändringar och hantera ökade vattenflöden i älven.

SGI har genomfört en översiktlig inventering av stranderosion, var den förekommer och var förutsättningar för stranderosion finns längs landets kuster och för de sex största sjöarna. Avsikten är att få ett underlag för översiktlig planering och för att prioritera mer detaljerad kartering av riskområden för erosion. Inventeringarna finns allmänt tillgängliga på SGI:s webbplats.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att det behövs ett särskilt klimat- och sårbarhetsanslag för MSB:s räkning. Utskottet anser att vad som eftersträvas i motion 2008/09:Fö289 yrkandena 1, 7 och 59–61 i huvudsak är tillgodosett och därför inte behöver bifallas.

Vattennivåer i Vänern och Mälaren

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår tio motionsyrkanden om höga vattenstånd i Vänern och Mälaren och hot mot Mälarsjöfarten.

Motionerna

I *kommittémotion 2008/09:Fö289* av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) framhålls att Klimat- och sårbarhetsutredningen anger att vattenhållningen i Vänern behöver minskas så att de högsta vattenstånden kan sänkas med minst ca 0,4 m. MSB bör ges ett övergripande ansvar för fortsatta utredningar kring ökade avtappningsmöjligheter från Vänern (yrkande 25).

Sten Bergheden (m) anför i *motion 2008/09:Fö203* och i *motion 2009/10:Fö201* att det är betydligt dyrare att sanera och reparera efter översvämningar än att vidta förebyggande åtgärder. Det är därför viktigt att regering och riksdag vidtar åtgärder för att skyndsamt säkra regleringen av Vänern. En säkrare reglering av Vänern skulle också innebära stora möjligheter att producera energi. Beslutet att sänka Vänerns normalvattennivå med 20 cm är välkommet, men att det måste planeras för betydligt högre flöden.

I *motion 2008/09:Fö248* av Monica Green m.fl. (s) samt i *motionerna 2008/09:Fö256* och *2009/10:Fö208* av Berit Högman m.fl. (s) påpekar motionärerna att Klimat- och sårbarhetsutredningen i sitt betänkande kon-

staterade att Vänern är ett av Sveriges mest utsatta områden. Översvämningarna 1998, 2000 och 2001 var svåra och medförde betydande kostnader. Motionärerna framhåller att vattendomen från 1930-talet byggde på att det fanns en kraftig vårfloed och en snötäckt, tjälad period vintertid. I dag har vi även en höstfloed. Det finns ett samhällsintresse i att hålla en hög nivå i Vänern så att vattenkraften tas till vara på bästa sätt samtidigt som sjöfarten kan gynnas. Regeringen bör tillsätta en statlig utredning som ser framåt i tiden och som reder ut vilka åtgärder som behöver vidtas på längre sikt så att Vänern kan användas optimalt samtidigt som skadorna runt Vänern minimeras.

Christina Axelsson och Björn von Sydow (s) anför i *motion 2008/09:Fö258* att klimatförändringar kommer att medföra översvämningar och problem med avrinningen av Mälaren till Östersjön. Motionärerna påminner att Mälarens vatten stod hösten 2000 och förvintern 2001 så högt att spårsystemen i Gamla stans tunnelbanestation var nära att dränkas av översvämningarna. Utflödet till Östersjön kan komma att behöva att regleras för att dämpa en stigande havsnivå, annars riskeras en saltvatteninträngning. Motionärerna understryker att ett expansivt näringsliv i Mälaren även i framtiden kommer att kräva transporter. Sjöfarten på Mälaren bidrar till minskad trängsel på både väg- och järnvägsnätet i regionen. Motionärerna efterfrågar en översyn av vilka åtgärder som krävs för att minska Mälarens sårbarhet och för att bevara Mälaren som uthållig vattenväg.

I *motion 2009/10:Fö204* framhåller Holger Gustafsson (kd) att det behövs åtgärder för att utveckla och säkerställa boende och näringsliv vid Vänerns stränder. Vänern har god tillgång på fisk och goda miljömässiga förutsättningar för att ta emot en ökad fisketurism. En hög och ökande vattennivå i Vänern riskerar att leda till stora materiella skador samtidigt som en avtappning genom Göta älv kan öka riskerna för storskred. Beredskapen hos kommuner och verksamhetsutövare bör höjas när det gäller översvämningsfrågorna genom att samverkan stärks mellan kommuner, berörda myndigheter, verksamhetsutövare och länsstyrelser.

I *motion 2009/10:Fö237* anför Lars Tysklind (fp) att beslutet att sänka Vänerns yta med ca 20 cm för att förhindra alltför stora och kraftiga flöden genom Göta älv är otillräckligt. Det måste planeras för betydligt större flöden. Möjligheten att bygga en kanal – som en led för fritidsbåtar och därigenom ett stöd för turismen – bör beaktas i det fortsatta arbetet på klimatanpassningsåtgärder och reglering av vattenståndet i Vänern.

Lars Ohly m.fl. (v) anför i *motion 2009/10:T426* yrkande 83 att det kan finnas behov av att skapa större utskov från Vänern som en effekt av klimatförändringarna. Det behöver dock utredas närmare vilken den bästa lösningen kan vara. Det har bl.a. talats om en vattentunnel. Motionärerna framhåller att det är för tidigt att redan nu låsa sig vid en lösning, och de efterfrågar att regeringen utreder frågan om större utskov från Vänern.

Utskottets ställningstagande

En mera långsiktig lösning på avtappningsproblematiken i Vänern förutsätter att bättre underlag tas fram. Lantmäteriet har fått i uppdrag att ta fram en ny höjddatabas för att förbättra kunskapsunderlaget för bedömningen av risker och planering av åtgärder vad gäller att minimera riskerna för översvämning, ras och skred (prop. 2009/10:1 utg.omr. 20). För budgetåret 2010 tilldelas Lantmäteriet 40 miljoner kronor för att ta fram en ny nationell markmodell med tätare och noggrannare höjddata än dagens (utg.omr. 20 anslag 1:10).

SGI har av regeringen getts i uppdrag att genomföra fortsatta utredningar kring hur den maximala avtappningen genom Göta älv kan ökas och vilka erosions- och skredförebyggande åtgärder som i så fall behövs. SGI påbörjade uppdraget under 2009. För budgetåret 2010 tilldelas SGI 35 miljoner kronor (utg.omr. 20 anslag 1:10). Dessa bägge åtgärder tillsammans, dvs. ökad kunskap om hur mycket vatten som kan tappas från Vänern och bättre höjddata, ger förutsättningar för att kunna gå vidare och hitta en lösning på problemet.

I klimatpropositionen framhålls att vattendomen för Vänern bör omprövas oavsett vilken avtappningslösning som väljs.

Vad gäller Mälaren konstaterar regeringen i klimatpropositionen att översvämningar av Mälaren skulle medföra tämligen stora materiella skador. I samband med Stockholms stads projektering av ombyggnation av Slussen är det därför angeläget att behovet av en ökad avtappningskapacitet beaktas. Regeringen ser positivt på Stockholm stads initiativ i oktober 2008 att i samråd med flera kommuner bilda en arbetsgrupp – ett kommunforum – för att diskutera åtgärder för att öka avtappningen i Mälaren.

Regeringen anför i klimatpropositionen att Länsstyrelsen i Stockholms län bör få i uppdrag att kartlägga riskerna för översvämningshot på centrala funktioner i systemet med trafik- och försörjningstunnlar under Stockholm samt upprätta en plan för höjdsäkerhet i dessa system. MSB bör få i uppdrag att analysera och bedöma vilka konsekvenser en översvämning i Mälaren skulle medföra för olika samhällssektorer. Utskottet har inhämtat från Försvarsdepartementet att uppdrag åt Länsstyrelsen i Stockholms län respektive MSB kommer att lämnas inom kort.

Utskottet har erfarit att Stockholms stad har genomfört en förstudie för att fastställa vilken kapacitet som behövs för reglering av Mälaren och vilka konsekvenser det får. Klimat- och sårbarhetsutredningen bedömde att det vid en ombyggnad av Slussen finns möjlighet att öka avtappningskapaciteten till minst ca 1 000 m³/s. Projektet har funnit att den kapacitet som behövs är 1 200 m³/s. Det går att ta denna mängd vatten via Slussen i Stockholm. På detta vis byggs inte översvämningsrisken bort helt och hållet, men sannolikheten att en översvämning sker är liten. Samråd med alla intressenter runt Mälaren blir nästa steg. Ansökan om miljödömdom ska lämnas in under 2010.

Vad gäller sjöfarten på Mälaren framhåller regeringen i klimatpropositionen att det är angeläget att berörda samverkansorgan, länsstyrelser och organisationer driver frågan om hur Mälarsjöfarten ska kunna utvecklas. Regeringen menar att Sjöfartsverket ska vara en aktiv part i detta arbete. Regeringen framhåller att det pågår en dialog med Mälardalens hamnar och andra aktörer för att bygga om och öka kapaciteten hos Södertälje sluss men att det kommer att kräva finansiering från flertalet inblandade aktörer. Regeringen avser att återkomma i frågan när förslagen presenteras i samband med att regeringen ska fastställa en ny nationell infrastrukturplan under första delen av 2010. Utskottet har i kontakter med Miljödepartementet fått beskedet att beredningen av den nya nationella infrastrukturplanen pågår.

Utskottet konstaterar med det ovan anförda att åtgärder har vidtagits både vad gäller Vänern och Mälaren och att resultaten av dessa måste inväntas. Vad gäller Mälarsjöfarten anser utskottet att regeringens förslag bör avvaktas. Motionerna 2008/09:Fö203, 2008/09:Fö248, 2008/09:Fö256, 2008/09:Fö258, 2008/09:289 yrkande 25, 2009/10:Fö201, 2009/10:Fö204, 2009/10:Fö208, 2009/10:Fö237 och 2009/10:FöT426 yrkande 83 avstyrks därmed.

Ekonomisk kompensation vid naturolyckor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår fyra motionsyrkanden om ekonomisk kompensation vid naturolyckor i avvaktan på att en redovisning lämnas inom kort till riksdagen om ett eventuellt system för ersättningar till enskilda och kommuner i samband med naturkatastrofer.

Motionerna

I *kommittémotion 2008/09:Fö289* av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) framför motionärerna att finansieringslösningar måste skapas som klagör hur samhället ska hantera extraordinära naturhändelser som medför svåra belastningar på samhället. Det måste också framgå hur kostnader för återuppbyggnad och efterarbete ska hanteras och vem som har huvudansvaret för sådana åtgärder. Motionärerna anför att staten bör reglera kommuners katastrofersättning och specificera vilket ansvar kommunerna har för att förebygga skador samt vem som ansvarar för katastrofersättning (yrkande 20).

Sten Bergheden (m) påpekar i *motion 2008/09:Fö209* att stormen Gudrun och stormen Per medförde stora ekonomiska konsekvenser för hundratals enskilda skogsägare och för skogsföretag. Hela livsverk slogs sönder. Förlusterna är av ekonomisk art, men de är även känslomässigt

mycket påfrestande för skogsägarna. Frågan om ekonomisk kompensation vid stormskador väcks. Motionären menar att det är rimligt med en översyn av reglerna för ersättning för stormskador.

Bertil Kjellberg (m) framhåller i *motion 2008/09:Fö215* att återställningskostnaderna för de skador som naturkatastrofer förorsakat på vägar, skog, järnvägar och vatten- och avloppssystem till vissa delar har täckts av försäkringar. Enskilda har emellertid fått svara för betydande kostnader själva. Stor osäkerhet har rått om staten har något ansvar att mildra effekterna av sådana naturkatastrofer. Det har också tagit lång tid innan kommunerna fått besked från staten. Motionären föreslår att en nationell katastroffond byggs upp som ger enskilda, juridiska personer och kommuner rätt att få ersättning för inträffade skador som inte omfattas av gällande försäkringar.

I *motion 2008/09:Fö284* av Lars Gustafsson m.fl. (kd) erinras att i många europeiska länder finns någon form av katastrofskydd för jordbruket. I USA finns program på federal nivå och delstatsnivå. Motionärerna betonar att jordbrukare har skyldighet att försäkra sina ägor och produktionsmedel, men att det också kan finnas situationer som de inte kan försäkra sig mot. Privata försäkringar omgärdas av gränsdragningar som inte är rimliga med tanke på klimatförändringarna. Frågan om hur det statliga ansvaret vid skador av naturkatastrofkaraktär ska utformas i praktiken måste utredas i samverkan med parterna inom jordbruksnäringen och dess organisationer. Det finns ett överhängande behov att åter upprätta en nationell skördeskadefond ur vilken lant- och skogsbrukare kan ansöka om kompensation vid klimatrelaterade katastrofer.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har under en följd av år behandlat frågor om ersättning till bl.a. kommuner och enskilda i samband med naturkatastrofer. Utskottet återkom senast till dessa frågor i betänkande 2007/08:FöU8 Naturkatastroffond, där en resumé gjordes av hur riksdagen förhållit sig till ersättningsfrågan under 2000-talet, vilket återges i stora drag nedan.

I betänkande 2000/01:FöU7 Översvämningar, katastroffond m.m. framhöll utskottet betydelsen av det skadeförebyggande arbetet i syfte att minska skadorna vid bl.a. naturkatastrofer. Utskottet ansåg att det är viktigt att incitamenten för sådana insatser stimuleras och inte elimineras. En statlig garantiersättning eller dylikt som löses ut vid en svår påfrestning ansåg utskottet försvaga sådana incitament, vilket torde vara olyckligt. I betänkande 2003/04:FöU2 Ny räddningstjänstlagstiftning m.m. vidhöll utskottet att inrättandet av en katastroffond eller liknande försvagar incitamenten för det skadeförebyggande arbetet. I betänkande 2004/05:FöU8 Åtgärder och ersättningar i samband med naturkatastrofer i Sverige behandlades nationellt stöd och ersättningar vid naturkatastrofer. I en fempartireservation (m, fp, kd, c, mp) som fogades till betänkandet och som vann

kammarens bifall gav riksdagen regeringen ett tillkännagivande som innebär att ett nationellt katastrofkonto borde övervägas på sikt, för att bistå kommuner vid stora katastrofer. Reservanterna ansåg också att möjligheter till ekonomisk kompensation för de ekonomiska förluster som uppkommit genom stormen Gudrun den 8–9 januari 2005 borde utredas.

I betänkande 2005/06:FöU12 Naturkatastrofer m.m. konstaterade utskottet bl.a. att regeringen tagit om hand det tillkännagivande som blev följden av att riksdagen biföll den ovannämnda fempartireservationen och att ett ställningstagande i frågan skulle komma att göras i samband med att Klimat- och sårbarhetsutredningens slutbetänkande lades fram.

I betänkande 2007/08:FöU8 Naturkatastroffond m.m. förutsåg utskottet att ett ställningstagande till förslagen från Klimat- och sårbarhetsutredningen och från utredningen Översyn av katastrofersättningssystemet till kommunerna sannolikt skulle komma att redovisas i klimatpropositionen.⁴ Därmed skulle ett svar ges till riksdagen på det uppdrag som gavs om ett eventuellt system för ersättningar till enskilda och kommuner i samband med naturkatastrofer.

Något ställningstagande till dessa utredningsförslag kom emellertid inte i klimatpropositionen. Utskottet har av Försvarsdepartementet inhämtat att utredningsförslagen fortfarande är under beredning. Katastrofersättningsutredningens rapport är remissbehandlad.

Utskottet anser att det är angeläget att en redovisning på det uppdrag som gavs om ett eventuellt system för ersättningar till enskilda och kommuner i samband med naturkatastrofer lämnas inom kort. I väntan på det bör inte motionerna 2008/09:Fö209, 2008/09:Fö215, 2008/09:Fö284 och 2008/09:Fö289 yrkande 20 föranleda något uttalande från riksdagens sida.

Förhandlingsman

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om att utse förhandlingsman för finansiering av åtgärder i Södertälje sluss och Väner.

⁴ Klimat- och sårbarhetsutredningens bedömning var att det finns vissa brister i försäkringsskyddet mot naturolyckor men att de brister som föreligger inte motiverar ett särskilt statligt stöd för naturskador. Det privata försäkringsskyddet bör dock utvecklas med avseende på skador på grund av naturolyckor (SOU 2007:60). Utredningen Översyn av katastrofersättningssystemet till kommunerna föreslog ett riskfinansieringssystem för katastrofersättning till kommunerna på tre nivåer: Nivå ett bör omfatta kostnader som en kommun själv kan bära. Nivå två bör utgöras av en för kommunerna obligatorisk katastrofförsäkring. Nivå tre bör omfatta kostnader av sådan dignitet att staten träder in. Försäkringslösningen innebär att kommunerna har ett gemensamt ansvar för systemet. De finansierar solidariskt försäkringen medan staten administrerar den (Ds 2007:51).

Motionen

I *kommittémotion 2008/09:Fö289* av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) erinras att en förhandlingsman bör utses för förhandling kring finansieringen av ökat utskov genom Södertälje sluss samt slussen vid Söderström. Förhandlingar bör ske med kommunerna som ligger kring Mälaren. Intäkter genom offentlig–privat samverkan kan övervägas. Statens finansiering bör ske via det föreslagna anslaget för storskaliga förebyggande åtgärder. När det gäller finansiering av åtgärder vid Södertälje sluss bör även Sjöfartsverket komma i fråga. Förhandlingsmannen ska, framhåller motionärerna, föreslå en ordning för hur förhandlingens resultat ska säkerställas och genomföras (yrkande 9).

Vidare framhåller motionärerna att en förhandlingsman bör utses då beslut fattats om långsiktig lösning för ökade avtappningsmöjligheter i Väneren. Förhandlingen ska resultera i ett förslag till finansiering av åtgärderna. Kostnaden bör delas mellan staten och de aktörer som drar nytta av åtgärden. Intäkter genom offentlig–privat samverkan kan övervägas. Förhandlingsmannen ska föreslå en ordning för hur förhandlingens resultat ska säkerställas och genomföras (yrkande 10).

Utskottets ställningstagande

Motionärernas förslag är likalydande med Klimat- och sårbarhetsutredningens förslag. I klimatpropositionen refererar regeringen till Klimat- och sårbarhetsutredningens förslag (prop. 2008/09:162 s. 201–202) men lägger inte fram något eget förslag. Utskottet har inhämtat från Försvarsdepartementet att frågan om förhandlingsman bereds inom Regeringskansliet.

Utskottet anser att regeringens beredning av ärendet bör avvaktas innan riksdagen uttalar sig i frågan. Utskottet avstyrker motionen.

Dammsäkerhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om översyn av dammsäkerhet.

Motionerna

I *kommittémotion 2008/09:Fö289 yrkande 33* av Karin Svensson Smith m.fl. (mp) anförs att en översyn bör göras av dammsäkerhetsområdet för att fastställa om det nuvarande systemet svarar mot de krav på säkerhet som samhället ställer i dag. Översynen bör pröva samhällets behov av att tydligare reglera dammägarnas egenkontroll, tillsynsvägledningens och till-

synens omfattning liksom krav på kompetens och hur tillsynen ska finansieras. Motionärerna framhåller att översynen är angelägen utifrån dagens klimat och utifrån förändringar i klimatet.

I *motion 2009/08:Fö232* framhåller Marie Nordén (s) och Berit Andnor (s) att riktlinjerna för att bestämma dimensionerande flöden för vattenkraftsdammar inte är anpassade efter den pågående klimatförändringen. Motionärerna anser att regeringens uppdrag till Svenska kraftnät inte är tillräckligt då kraven på dammsäkerheten inte preciserats. Det behövs därför en bredare översyn än den som regeringen tagit initiativ till, och denna översyn bör återrapporteras till riksdagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare uttalat sig i frågan mot bakgrund av Riksrevisionens framställning i RiR 2007:9 *Säkerheten vid vattenkraftsdammar* (bet. 2007/08:FöU5):

Utskottet vill inledningsvis påtala vikten av att säkerheten vid landets vattenkraftsdammar är god. Konsekvenserna av ett eventuellt dammbrott riskerar att bli mycket svåra. Utskottet anser inte att det är acceptabelt att det finns brister i säkerheten vid dammarna, vilket framkommit i Riksrevisionens granskning. Utskottet vill särskilt trycka på att det är otillfredsställande att länsstyrelsernas tillsyn är så bristfällig. Utskottet anser att Riksrevisionens förslag om ett centralt tillsynsansvar på nationell nivå kan fylla ett behov och därför bör övervägas.

Svenska kraftnät fick i sitt regleringsbrev för 2008 i uppdrag av regeringen att se över hur dammsäkerheten och risken för översvämningar påverkas av en klimatförändring, att kartlägga sårbarheten hos dammar i riskklass I och II samt att i samarbete med gruvindustrin analysera gruvdammar i ljuset av ett förändrat klimat.

Utskottet har av Näringsdepartementet inhämtat att Svenska kraftnät ännu inte återrapporterat, vilket också framgår i proposition 2009/10:1 utgiftsområde 6. Utskottet noterar att Svenska kraftnäts angelägna återrapportering dröjer, men anser att den bör avvaktas. Motionerna 2008/09:Fö289 yrkande 33 och 2009/10:Fö232 avstryks därmed.

Säker vattenförsörjning och avloppshantering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en översyn för att trygga säker vattenförsörjning och avloppshantering.

Motionen

I *motion 2009/10:Fö202* framhåller Phia Andersson (s) att en ökad risk för översvämningar, ras och skred kan innebära att tekniska försörjningssystem, inklusive VA-näten och därmed vattenförsörjningen, drabbas. De senaste årens regnoväder och översvämningar har redan orsakat problem när det gäller VA-näten i många av Sveriges kommuner. Dagvattenledningar har svämmat över och orsakat skador i enskilda fastigheter. Många av dessa skador och problem har orsakats av att VA-ledningar är gamla och bristfälliga. Motionären framhåller att det därför finns ett behov av att se över och reparera de kommunala vatten- och avloppsnäten. Detta är en miljöfråga som inte kan lämnas över till kommunerna att finna en lösning på. Att trygga en säker vattenförsörjning och säkra avloppssystem är i grunden en nationell fråga. Regeringen bör därför snarast inleda en nationell översyn för att trygga såväl säker vattenförsörjning som säkra avloppssystem.

Utskottets ställningstagande

En likalydande motion har behandlats av civilutskottet i betänkande 2008/09: CU21. Utskottet anför att i samband med ärendet om införande av lagen om allmänna vattentjänster behandlades motionsyrkanden om det kommunala ansvaret för VA-anläggningar. Utskottet delade regeringens bedömning att kommunerna förfogar över ett rättsligt bestämmande inflytande över VA-anläggningarna för att kunna uppfylla sitt ansvar (bet. 2005/06: BoU8).

Svenskt Vatten har bidragit med en rapport till Klimat- och sårbarhetsutredningen där man redogör för klimatförändringarnas inverkan på allmänna avloppssystem. Svenskt Vatten framhåller att man står inför en utmaning av att hantera frågan om hur och i vilken takt som VA-systemen inom det befintliga avloppsnätet kommer att behöva förnyas. Ökningen av förnysetakten har redan påbörjats och bedöms komma att öka gradvis under de kommande decennierna och nå ett balansläge om uppskattningsvis 25–50 år (Klimat- och sårbarhetsutredningen, bilaga B 16, s. 47). Vid nybyggnation behövs enligt rapporten ett bra beslutsunderlag med fungerande samverkan mellan VA-huvudman och planerings- och bygglovsenhet. Styrdokument behöver skapas som kan tillämpas på ny- och ombyggnation.

Svenskt Vatten Utveckling ingår i ett projekt om förnyelse av VA-nät tillsammans med deltagare från sex kommuner. Projektet arbetar med att ta fram ett verktyg för att bedöma förnyelsebehovet på längre sikt och att underlätta för kommunerna att veta vilka ledningar som ska förnyas. Det finns stora värden i dricksvatten- och avloppsnäten i Sverige (återanskaffningsvärdet motsvarar 400 miljarder kronor). I projektbeskrivningen framhålls att det är en av våra viktigaste strategiska framtidsfrågor hur dessa

ledningarna ska förnyas. Behovet av att ta hänsyn till förändrat klimat när man väl förnyar VA-näten beaktas i projektarbetet. Projektet ska mynna ut i en publikation för förnyelseplanering som kommer ut under 2010.

Med det ovan anförda anser utskottet att motionsyrkandet torde vara tillgodosett och avstyrker motion 2009/10:Fö202.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:Fö203 av Sten Bergheden (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att reglera vattennivån i Vänern.

2008/09:Fö209 av Sten Bergheden (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ekonomisk kompensation vid stormskador.

2008/09:Fö215 av Bertil Kjellberg (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell katastroffond.

2008/09:Fö248 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en analysutredning om Vänerns vattennivå och översvämningsrisk i ett framtida förändrat klimat.

2008/09:Fö256 av Berit Högman m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning om Vänerns vattennivå i ett framtida förändrat klimat.

2008/09:Fö258 av Christina Axelsson och Björn von Sydow (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av vilka olika åtgärder som krävs för att bevara Mälaren som uthållig vattenväg och minska Mälarens sårbarhet.

2008/09:Fö283 av Ann-Kristine Johansson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta initiativ till en nationell strategi med handlingsplan för att förutse och förebygga naturolyckor i Sverige vid ett förändrat klimat.

2008/09:Fö284 av Lars Gustafsson m.fl. (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell skördeskadefond för skogs- och jordbruksnäringarna.

2008/09:Fö289 av Karin Svensson Smith m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge samtliga berörda sektorsmyndigheter ett tydligt ansvar för anpassningen till ett ändrat klimat inom sitt eget ansvarsområde.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör få i uppdrag att efter samråd med SGI, SMHI och Sveriges Kommuner och Landsting ta fram kriterier för klimat- och sårbarhetsanslaget för att skrivas in i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps regleringsbrev.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en förhandlingsman bör utses för att genomföra en förhandling kring finansieringen av ökat utskov genom Södertälje sluss samt slussen vid Söderström.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att då beslut fattats om långsiktig lösning för ökade avtappningsmöjligheter i Vänern bör en förhandlingsman utses för att ge förslag till finansiering av åtgärderna.
20. Riksdagen begär att regeringen ska återkomma med förslag om att reglera kommuners katastrofersättning genom att specificera vilket ansvar kommunen har att förebygga skador samt vem som ansvarar för katastrofersättning.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör ges ett övergripande ansvar för fortsatta utredningar kring ökade avtappningsmöjligheter från Vänern.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn bör göras av dammsäkerhetsområdet om huruvida det nuvarande systemet svarar mot de krav på säkerhet som samhället ställer i dag.
59. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör få fortsatt uppdrag att översiktligt kartera översvämningssrisker och stabilitetsförhållanden med hänsyn till risk för ras och skred i bebyggda områden samt med hänsyn till klimatförändringar.
60. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör klargöra behovet av översyn av redan utförda karteringar med beaktande av förändringar i klimatet, samt utföra sådana kompletteringar.
61. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap bör få i uppdrag att, i samarbete med SGI, kartlägga risker för stranderosion i bebyggda områden.

2008/09:Fö290 av Tommy Ternemar m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en samlad strategi för att klara kommande naturolyckor.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009

2009/10:Fö201 av Sten Bergheden (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att säkra regleringen av vattennivån i Vättern.

2009/10:Fö202 av Phia Andersson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en nationell översyn för att trygga såväl en säker vattenförsörjning som säkra avloppssystem.

2009/10:Fö204 av Holger Gustafsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder för att utveckla och säkerställa boende och näringsliv vid Vänerens stränder.

2009/10:Fö208 av Berit Högman m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om Vänerens vattennivå i ett framtida förändrat klimat.

2009/10:Fö227 av Ann-Kristine Johansson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell strategi med handlingsplan för att förutse och förebygga naturolyckor i Sverige vid ett förändrat klimat.

2009/10:Fö232 av Marie Nordén och Berit Andnor (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn av de statliga insatserna för dammsäkerheten.

2009/10:Fö233 av Tommy Ternemar m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en samlad strategi för att klara kommande naturolyckor.

2009/10:Fö237 av Lars Tysklind (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om reglering av vattennivån i Vänern.

2009/10:T426 av Lars Ohly m.fl. (v):

83. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda frågan om större utskov från Vänern.